ברטנורא על מסכת כריתות

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א **שלשים ושש כריתות.** לעובר במזיד בלא התראה:

הבא על אשה ובתה. ובת בתה ובת בנה בכלל. וכן בתו ובת בתו ובת בנו, חמותו ואם חמותו ואם חמיו, כולם בכלל זה:

המגדף. מברך את השם:

והעובד עבודה זרה. כדרך עבודתה. או המזבח והמקטר והמנסך והמשתחוה אפילו שאין דרך עבודתה בכך:

בעל אוב. וידעוני בכלל. ששניהם בלאו אחד נאמרו, ותנא נקט אוב שהוא ראשון במקרא:

והמחלל את השבת. באחת מאבות מלאכות ארבעים חסר אחת ותולדותיהן:

נותר. קדשים לאחר שעבר זמנן:

פגול. קדשים שחשב לאכלן חוץ לזמנן או חוץ למקומן:

השוחט. קדשים בחוץ חייב, אע״פ שלא העלן. דכתיב (ויקרא י״ז:ד׳) ואל פתח אהל מועד לא הביאו דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת:

ומעלה. נמי בכרת, דכתיב (שם) אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אוהל מועד לא יביאנו. ואם שחט והעלה בשוגג, חייב שתי חטאות:

והמפטם את שמן המשחה. במשקל סממנים ובמדת השמן כמו שעשאו משה במדבר. והוא שיעשנו לסוך בו, אבל המפטמו להתלמד או למסרו לצבור אינו חייב:

והמפטם את הקטורת. אחד עשר סממני הקטורת אם לקח מכל אחד מהם כפי משקלו הקצוב בדברי חכמים ועירבם כדרך שהיו מערבים הקטורת שמקטירים בבית המקדש, חייב כרת. והוא שיעשנו להריח בה, אבל עשאה להתלמד או למסרה לצבור, פטור:

והסך בשמן המשחה שעשה משה, שלא לצורך כהונה ומלכות, חייב. שלא היו נותנים מאותו שמן אלא על ראש הכן גדול, ואפילו היה בן כהן גדול מושחים אותו באותו שמן שעשה משה במדבר. וממנו מושחים מלכי בית דוד. ואין מושחין מלך בן מלך אם לא היה שם מחלוקת, כמו שמשחי שלמה מפני מחלוקתו של אדוניהו, ויואש מפני מחלוקתו של עתליהו, ויהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו. ומשיחת הכהנים היא שיוצקים מן השמן על ראשו ומושחין בין גבות עיניו כמין כ״י יונית. ומשיחת המלכים כמין נזר:

הפסח והמילה במצות עשה. ויש בהן כרת, ואין קרבן על שגגתן. אבל כולהו הנך לא תעשה נינהו, וחייבים על שגגתן קרבן, דאין קרבן אלא על לאו. דגבי קרבן כתיב (ויקרא ד׳:י״ג) ועשה אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תיעשינה:

ב **ועל שגגתן חטאת.** שגגה שחייבים עליה חטאת היא, כגון הבא על אחת מן העריות כסבור שהיא אשתו, והעובד עבודה זרה שמשתחוה לה כסבור זיבוח וקיטור וניסוך אסרה תורה ולא השתחויה, והמחלל את השבת כסבור חול הוא, וכן כל כיוצא בזה שיודע בעיקר האיסור אלא שנעלם ממנו זה המעשה שעושה. אבל האומר מותר לגמרי, דעוקר כל הגוף, כגון האומר אין שבת בתורה, אין עבודה זרה בתורה, לא שוגג הוא זה אלא אנוס גמור הוא ופטור:

לא הודע. כגון שני זיתים אחד של חלב ואחד של שומן, אכל אחד מהם ואינו יודע איזה מהן אכל. אשתו ואחותו עמו במטה, בא על אחת מהן ואינו יודע על איזו מהן בא:

אשם תלוי. לפי שבא על הספק קרוי אשם תלוי, שתולה ומגין עליו מן היסורים, ואינו מכפר, שאם נודע אליו אח״כ בבירור שחטא, מביא חטאת קבועה:

המטמא מקדש וקדשיו. שנכנס למקדש כשהוא טמא, או אכל קדשים בטומאה:

מפני שהוא בעולה ויורד. ואין אשם תלוי בא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת קבועה, והאי הואיל ושגגתו בעולה ויורד, אין בלא הודע שלו אשם תלוי:

אף המגדף. אין מביאין על שגגתו חטאת, ועל לא הודע שלו נמי אין חייבים אשם תלוי. דרחמנא אמר גבי חטאת, לעושה בשגגה, פרט למגדף שאין בו מעשה. והלכה כחכמים:

ג **כמין בהמה חיה ועוף.** הואיל ונאמרה בהן יצירה כאדם. ואין הלכה כר׳ מאיר:

סנדל. ולד הוא, אלא שנפחתה צורתו. ולשון סנדל, שנאוי ודל. כך מצאתי. ורבותי פירשו שהיא חתיכת בשר עשויה כצורות סנדל ורגילה לבוא עם ולד:

שליא. שאין שליא בלא ולד:

שפיר מרוקם. עור שהולד מרוקם בו שיש בתוכו צורת אברים קטנים. ולפי שעשוי כשפופרת של ביצה קרוי שפיר:

וכן שפחה שהפילה. דסלקא דעתך אמינא כי קאמרינן כל מצות שהאשה חייבת בה עבד חייב בה, הני מילי מצוות השוות באיש ובאשה, אבל יולדת דבנשים איתא ובאנשים ליתא אימר לא תחייב שפחה, להכי תני וכן שפחה שהפילה:

ד **ואין ידוע מה הפילה.** אם צורת אדם וחייבת, אם דגים וחגבים ופטורה. מביאה קרבן שתי תורים אחד לעולה ואחד לחטאת. על של עולה מתנה ואומרת, אם מין חובה ילדתי, תהא לחובתי, ואם לאו, תהא עולת נדבה. אבל חטאת, לא מציא לאתנויי, דאין חטאת נדבה, ומייתא בספק. ואינו נאכל, דשמא לאו בת קרבן היא, ומליקתה כנבילה בעלמא. ומשום חולין בעזרה, לא אכפת לן, דכיון דאין למזבח אלא דמה לא חשיב אכילה:

וכן שתי נשים שהפילו. במחבוא:

אחת מין פטור. כמין דגים וחגבים:

ואחת מין חובה. סנדל או שליא. ואין ידוע איזו הפילה מין חובה. מביאים כל אחת שתי תורים ואינו נאכל:

אימתי. אינו נאכל:

בזמן שהלכו. שהביאו קניהן לכהן והלכו לדרכן ואין יכולים להתנות. אבל אם שתיהן עומדות כאחת, מביאות חטאת אחת ומתנות ביניהן, אם אני החייבת, הרי הוא שלי [וחלקך מחול לי]. ואם את החייבת, הרי הוא שלך [וחלקי מחול לך], ואותו חטאת קרב ונאכל. דדוקא חטאת שבא על חטא אין תנאי מועיל בו, דכתיב (ויקרא ד׳:כ״ג) או הודע אליו חטאתו, אבל הכא דכי קא מייתין נשים קרבן לאשתרויי באכילת קדשים הוא, מייתין ומתניין. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ה **גנינים.** גוונים. ואני שמעתי כמין תולעים:

המפלת יום ארבעים. דעד שיעברו ארבעים יום להריונה הוי מיא בעלמא:

ר׳ שמעון מחייב ביוצא דופן. דכתיב (שם י״ב) ואם נקבה תלד, והוה ליה למכתב ואם נקבה היא, אלא ריבה לה לידה אחרת, ומאי היא, יוצא דופן. ותנא קמא סבר, אמר קרא (שם) אשה כי תזריע וילדה, עד שתלד ממקום שמזרעת:

ו **המפלת לאור שמונים ואחד.** שילדה נקבה, וליל שמונים ואחד שהיתה ראויה למחר להביא כפרתה הפילה:

בית שמאי פוטרים מן הקרבן. מלידה שניה. אע״ג דלאחר מלאת הוא, הואיל ולילה היא ולא יצתה שעה ראויה לקרבן, דלילה מחוסר זמן קרבן היא, דכתיב (ויקרא ז׳:ל״ח) ביום צוותו, הלכך לענין קרבן כתוך מלאת דמי:

מאי שנא אור לשמונים ואחד מיום שמונים ואחד. דודאי חייבת קרבן על הנפל שהפילה לדברי הכל הואיל ואחר מלאת הפילה:

אם שוה לו לטומאה. שהרי אתם מודים שבשקיעת החמה של יום שמונים כלו ימי טוהר שלה ואם ראתה בליל שמונים ואחד טמאה:

הדמים אינם מוכיחים. והדם שאתם אומרים אם שוה לו לטומאה, אינו ראיה, שהרי המפלת תוך מלאת דמה טמא מפני הלידה, ואינה חייבת קרבן שני לפי שכל שבא בתוך מלאת נחשב כאילו בא עם הולד הראשון ובהא מודו בית הלל:

ז **חמשה ספיקי זיבות.** ספק זיבה הוי כגון טועה שראתה שלשה ימים ואינה יודעת אם בימי נדתה אם בימי זיבתה, מביאה קרבן ואינו נאכל. וספק לידה הוי כגון הפילה ואינה יודעת מה הפילה. ואם יש עליה חמשה ספיקות של זיבה או חמשה ספיקות של לידה:

מביאה קרבן אחד. חטאת העוף הבא על הספק:

ואוכלת בזבחים. שהרי הקרבן הזה לטהרה בא, הרי הוא כטבילה, שאם נטמאת האשה כמה טומאות טבילה אחת עולה לכולם, אף קרבן זה כן:

ואין השאר עליה חובה. לא הצריכוה חכמים להביאן, שאף האחת בקושי התירו להקריב ספק מליקת חולין למזבח, אלא שאם לא כן אין לה תקנה ליטהר בקדשים:

חמש לידות ודאות, או חמש זיבות ודאות, מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים. כדפרישנא:

והשאר עליה חובה. דתניא, יכול תביא על הלידה שלפני מלאת ועל הלידה שלאחר מלאת קרבן אחד לשניהם, תלמוד לומר (ויקרא י״ב:ז׳) זאת תורת היולדת:

קינין. שתי קינין. דהיינו ארבע תורין:

בדיני זהב. בשני [דינרי] זהובים, דינר זהב לכל קן:

המעון הזה. שבועה היא:

נכנס לבית דין ולימד כו' אע"פ שהיקל בשל תורה. ולימד דבר שאינו כהלכה, משום עת לעשות לה' עשה כן. שאלמלא כן לא ימצאו, וימנעו העניות מלהביא אפילו אחד ויאכלו קדשים בטומאת הגוף:

ברבעתים. שני קינין בשני רבעי דינר כסף. ודינר זהב הוא עשרים וחמש דינרי כסף:

פרק ב

א **ארבעה מחוסרי כפרה.** שמביאין כפרה ולא על חטא אלא לאכול בקדשים:

והמצורע. והא דלא חשיב נמי והמצורעת כי היכי דחשיב זב וזבה, לפי שזב וזבה עיקר טומאתן חלוקה, שזב מטמא בראיות ואפילו ראה שלש ראיות ביום אחד, טמא ומביא קרבן, וזבה אינה מביאה קרבן עד שתראה בשלשה ימים זה אחר זה, הלכך חשבינהו לתרתי, אבל מצורע ומצורעת אין עיקר טומאתן חלוקה, דשניהם שיעור טומאתן בכגריס:

גר מחוסר כפרה. ותנא קמא סבר, גר כיון שמל וטבל מותר לאכול בקדשים, ואין קרבן מעכבו אלא מלבוא בקהל, הלכך לא חשיב ליה בכלל מחוסרי כפרה:

עד שיזרק עליו הדם. אם הביא קרבן בהמה. ואם עולת העוף הביא, עד שיתמצה דמו על קיר המזבח:

ונזיר ליינו ולתגלחתו. קרבן נזיר מתיר לו לשתות יין ולתגלחת ולהטמא למתים, שאע"פ ששלמו ימי נזרו אינו מותר ביין ובתגלחת ולהטמא למתים עד שיביא קרבן. ות"ק לא חשיב נזיר, דלא תני אלא הנך דלאשתרויי בקדשים, ונזיר דמייתי קרבן, לאשתרויי ביין דחולין הוא:

ב **הבא על שפחה חרופה.** דאמר קרא (ויקרא י"ט:כ"ב) וכפר עליו הכהן באיל האשם [לפני ה'] על חטאתו, והדר כתיב (שם) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא, לרבות מזיד כשוגג:

ונזיר שנטמא. דכתיב (במדבר ו':ט') וכי ימות מת עליו בפתע פתאום, פתע, זה שוגג וכן הוא אומר (שם ל"ה) ואם בפתע בלא איבה. פתאום, זה מזיד, וכן הוא אומר (משלי כ"ז:י"ב) פתאים עברו ונענשו, והיינו מזיד, דאין עונש אלא על המזיד:

ועל שבועת העדות. קרבן עולה ויורד האמור בשבועת העדות, חייב הכתוב על מזיד כשוגג, דבכולן נאמר ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם:

ועל שבועת הפקדון. אשם האמור בשבועת הפקדון חייב בו מזיד כשוגג, דיליף תחטא תחטא לגזירה שוה משבועת העדות:

ג **הבא על שפחה חרופה ביאות הרבה.** דכתיב (ויקרא י"ט:כ"ב) וכפר עליו הכהן באיל האשם וגו' על חטאתו אשר חטא, והוה מצי למכתב על חטאתו ולשתוק, מאי אשר חטא, לרבות חטאים הרבה. והני מילי כשבא ביאות הרבה על שפחה אחת, אבל בא על שפחות הרבה ואפילו בהעלם אחד, חייב על כל שפחה ושפחה, דכתיב והיא שפחה, לחייב על כל שפחה ושפחה:

ונזיר שנטמא טומאות הרבה. כשנטמא בתוך שבעת ימי טומאתו לא צריכא למימר דאינו מביא אלא קרבן אחד, דטומאה אריכתא היא, כי צריכא לנטמא ביום השביעי שהוא יום תגלחתו. וסבר האי תנא דקרא דכתיב (במדבר ו':י"א) וקדש את ראשו ביום ההוא, ביום שביעי שהוא יום תגלחתו קאמר, שנזירות טהרה חלה עליו באותו יום, והשתא סלקא דעתך אמינא כי נטמא תרי זימני בשביעי הוו להו טומאות הרבה, דהא התחילה נזירות דטהרה, וליחייב שתי קרבנות, קמשמע לן דלענין קרבן לא מיחייב אלא חד, דלא אתא זה לשעה הראויה לקרבן, דאע"ג דנזירות טהרה אתחלה לה מיום השביעי, שעה הראויה לקרבן אינה אלא מיום השמיני:

המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה. דכתיב (שם ה') זאת תורת הקנאות תורה אחת לקנאות הרבה:

ומצורע שנתנגע נגעים הרבה. כגון שנתנגע ונתרפא נתנגע ונתרפא פעמים הרבה, אינו מביא אלא קרבן אחד על כולם, דכתיב (ויקרא י',, ד) זאת תהיה תורת המצורע, תורה אחת למצורע פעמים הרבה:

הביא צפורים ונתנגע. בגמרא מפרש דהכי קתני, לא עלו צפורים להקבע בעניות ובעשירות. שאם היה עני בשעת [הבאת] צפורים והעשיר קודם שיביא חטאתו, צריך להביא קרבן עשיר. ואם היה עשיר והעני מביא קרבן דלות עד שיביא חטאתו. דבתר חטאת אזלינן בין בעניות בין בעשירות, דכתיב (שם) אשר לא תשיג ידו בטהרתו, כשלא תשיג ידו בשעת טהרתו יביא בדלות ואע"פ שהעשיר אחר כן, והאי טהרתו היינו חטאת שהוא כפרתו:

עד שיביא אשמו. דבטהרתו, אשמו משמע, שנותן מדמו על בהונותיו ומכשירו לאכול בקדשים. ואין הלכה כרבי יהודה:

ד **האשה שילדה ולדות הרבה.** וקאזיל ומפרש כיצד, כגון הפילה בתוך שמונים של נקבה, שטבלה לאחר שבועיים דטומאה ושמשה ונתעברה, והפילה נקבה לאחר ארבעים של יצירה, דהיינו חמשים וארבע ללידה הראשונה, וחזרה והפילה לסוף חמשים וארבע של זו. ולהכי נקט נקבה, דבזכרים ליכא

למימר הכי, דאי הפילה בתוך ארבעים דזכר, האי שני מיא בעלמא הוא, דאין הולד נוצר עד ארבעים יום:

והמפלת תאומים. אפילו זכרים. כגון נתעברה שלשה, והפילה אחד לאחר ארבעים, והשני נשתהה ויצא תוך ימי טוהר הראשון, ושלישי בתוך ימי טוהר דשני. כל אלו אין מביאות אלא קרבן אחד, דכתיב (ויקרא י״ב:ז׳) זאת תורת היולדת, מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה. יכול על הלידה שלפני מלאת ושל אחר מלאת נמי אינה מביאה אלא קרבן אחד, תלמוד לומר זאת:

רבי יהודה אומר מביאה על הראשון ואינה מביאה על השני. ר׳ יהודה פליג בין אולדות בין אתאומים, ואומר מביאה על הולד הראשון, ולא על השני שנולד בתוך מלאת של ראשון. ומביאה על השלישי, משום דהוא לא נולד תוך מלאת, דלא חשבינן מלאת לשני, דכמאן דליתיה דמי הואיל ונולד תוך מלאת של ראשון, ושלישי הוי תחילת לידה. ואינה מביאה על הרביעי, הואיל ונולד תוך מלאת דשלישי, אבל שלישי לא נולד תוך מלאת דראשון דהא עברו ימי טומאתו דראשון. וגבי תאומים נמי פליג ר׳ יהודה. ואע״ג דעיבורן כאחת, לא אמרינן חדא לידה אריכתא היא ואית ליה מלאת נמי לשני, ושלישי לאו בר קרבן הוא, אלא אם נולד שלישי לאחר מלאת דראשון סבר רבי יהודה דמביאה קרבן על השלישי, ועל מלאת דשני לא אכפת לן דכמאן דליתיה דמי. וכי קאמר ר׳ יהודה ולד שני כמאן דליתיה דמי, לענין קרבן הואיל ובתוך זמנו של קרבן ראשון נולד, אבל לענין טומאה מודה דימי טומאה אית לה [וכל זמן שהיא מפלת זכר יושבת עליו שבעת ימי טומאה ושלשים ושלש דם טוהר], וכל זמן שהיא מפלת נקבה יושבת עליה שבועים דטומאה וששים ושש דם טוהר. ואין הלכה כרבי יהודה:

עולה ויורד. עולה לעשיר, ויורד לעני. שאם הוא עשיר מביא כשבה או שעירה, ואם עני תורים ובני יונה, ובדלי דלות עשירית האיפה סולת:

שמיעת הקול. ושמעה קול אלה, וטומאת מקדש וקדשיו בשוגג, ושבועת ביטוי, שלשתן כתובים בהדיא בפרשת ויקרא שמביאין בדלות ובדלי דלות:

והיולדת. בעשירות, כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. בדלות, שתי תורים דהיינו פרידה דעוף תחת כבש. ודלי דלות לא נאמר ביולדת. וכן מצורע, בעשירות שני כבשים, בדלות שתי תורים תחת שני כבשים, ודלי דלות אין בו:

שוין במכות ובקרבן. אם מזידין שניהם לוקין, כדקיימא לן איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם (במדבר ח׳), השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. ואם שוגגין שניהם מביאים קרבן, דבתרווייהו כתיב כרת במזיד, דכתיב (ויקרא י״ח) ונכרתו הנפשות העושות, וכל שזדונו כרת שגגתו חטאת:

ובשפחה לא השוה. שהאשה לוקה כדכתיב (שם י״ט) בקורת תהיה, היא במלקות והוא בקרבן איל אשם. ולשון בקורת, בקריאה, לפי שקורין על הלוקה אם לא תשמור לעשות והפלה ה׳ וגו׳. אי נמי, בקורת לשון בקור, שבית דין מבקרים ואומדים את הלוקה כמה מכות יכול לקבל:

עשה בהן המערה. המכניס עטרה בלבד:

כגומר ביאתו. וחייב על שלא כדרכה כמו כדרכה, דמשכבי אשה כתיב. ובשפחה אינו חייב אלא על גמר ביאה כדרכה, דשכבת זרע כתיב בה, שראויה להזריע:

וכל העריות חייב על כל ביאה וביאה. ובשפחה אמרן לעיל בפירקין [דף ט׳] שמביא קרבן אחד על ביאות הרבה:

שעשה בה את המזיד כשוגג. אם שניהן מזידין או הוא שוגג והיא מזידה, היא במלקות והוא בקרבן. אבל אם היא שוגגת, בין שהוא שוגג בין שהוא מזיד, שניהן פטורים, דכתיב בקורת תהיה, והדר והביא את אשמו. בזמן שהאשה לוקה איש מביא קרבן, אין האשה לוקה, אין האיש מביא קרבן:

ה **חציה שפחה וחציה בת חורין.** המאורסת לעבד עברי, שהוא מותר בשפחה ומותר בבת חורין. אבל לא לעבד כנעני, שהרי הוא אסור בה מפני צד חירות שבה. ואילו לא היתה חציה שפחה היו הקידושין תופסין בה, ושניהן נהרגין, אבל עכשיו קידושין תופסין בה קצת מפני צד חירות שבה, ואין תופסין בה לגמרי מפני צד עבדות שבה, והיינו דכתיב (ויקרא י״ט:כ׳) לא יומתו כי לא חופשה, הא חופשה חייבים:

והפדה לא נפדתה. משמע פדויה קצת ואינה פדויה לגמרי:

זו היא שפחה ודאית. כלומר שפחה גמורה. והאי דכתיב והפדה לא נפדתה, דברה תורה כלשון בני אדם:

כל העריות מפורשות. שהן בנות חורין ושיור אין לנו, וזו ודאי משונה היא חציה שפחה וחציה בת חורין. ור׳ אלעזר בן עזריה היינו ר׳ עקיבא, אלא דאמר ליה לרבי ישמעאל אנא בעלמא כוותך סבירא לי דדברה תורה כלשון בני אדם, מיהו הכא שאני, מדכתיב כי לא חופשה, והפדה לא נפדתה למה לי. שמע מינה לחציה שפחה וחציה בת חורין. והלכה כר׳ עקיבא:

ו **כל העריות.** אם האחד גדול, האיש או האשה, והאחר קטן, הקטן פטור וגדול חייב. ובשפחה אינו כן, דאם האחד קטן, גדול נמי פטור, דהא אתקוש להדדי, בקורת תהיה והביא את אשמו, בזמן שהיא לוקה הוא מביא קרבן, אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן:

אחד ער ואחד ישן ישן פטור. וער חייב. ובשפחה חרופה ער נמי פטור, דהא איתקוש להדדי כדאמרן:

שוגג בחטאת ומזיד בהכרת. ושפחה חרופה, אם הוא מזיד והיא שוגגת, שניהן פטורין, דהואיל ואין האשה לוקה אין האיש מביא אשם. ואם הוא שוגג והיא מזידה, היא לוקה והוא באשם:

פרק ג

א **אמרו לו.** אפילו אחד אומר לו אכלת חלב והוא שותק ואינו מכחישו:

מביא חטאת. על פיו:

שנים אומרים לו אכלת חלב. ואפילו מאה. והוא מכחישם ואומר ברי לי שלא אכלתי, אינו מביא קרבן על פיהם, דכתיב (ויקרא ד׳:כ״ג,) או הודע אליו חטאתו, ולא שיודיעוהו אחרים:

רבי מאיר מחייב. ואין הלכה כר׳ מאיר:

אם הביאוהו שנים כו׳ כגון אם העידו עליו שהרג את הנפש:

אם ירצה לומר מזיד הייתי. אם היה רוצה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד הייתי, ומזיד פטור מקרבן:

ב **חלב וחלב.** שני זיתי חלב:

בהעלם אחד. אבל בשני העלמות חייב על כל אחד ואחד, דקיימא לן העלמות מחלקין:

ממין אחד חייב. הא קמשמע לן דאע״ג דאין השני חצאי זיתים מתמחוי אחד דהיינו מתבשילין חלוקין, אפ״ה מצטרף לפי שאין תמחוין מחלקין:

ג **כמה ישהה האוכלן.** לשני חצאי זיתים דאמרינן מצטרפין:

כאילו אוכלן קליות. רואין אותן כאילו נתפרדו לפירורין [דקין] כקליות ואוכלן אחת אחת בסמוך זו אחר זו, ובההיא משערינן אם אכל חצי זית והפסיק ולאחר שעה אכל חצי זית אחר, אם שהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת קליות בסמוך זו לזו, מצטרפין. אבל אם לא הפסיק מאכילה אלא ששהה בלעיסתן ובליעתן אפילו כל היום כולו, מצטרפין לדברי ר׳ מאיר:

וחכמים אומרים עד שישהה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס. כלומר אפילו לא הפסיק בין אכילת חצי זית לאכילת חצי האחר, אלא ששהה בלעיסת שני חצאי זיתים כדי אכילת פרס מתחילת האכילה עד סוף בליעתן, מצטרפין. ביותר מכדי אכילת פרס, אין מצטרפין. והלכה כחכמים:

פרס. לשון פרוסה. והוא חצי ככר של עירוב, משלש ככרות לקב, שכל ככר שמונה ביצים, נמצא חצי ככר ארבע ביצים. כך פירשו רבותי. ורמב״ם אומר שהוא שלש ביצים:

אכל אוכלים טמאים. האוכל אוכלים טמאים כחצי פרס שהוא שני ביצים לפירוש רבותי, ולדברי רמב״ם ביצה ומחצה, נפסלה גווייתו מלאכול בתרומה. וכן השותה משקין טמאים כרביעית, נפסלה גווייתו מלאכול בתרומה עד שיטבול. והשותה רביעית יין ונכנס למקדש, חייב כרת. והשתא קאמר, שאם שהה באכילת חצי פרס של אוכלים טמאים, או בשתיית רביעית של משקין טמאין, כדי אכילת פרס, מצטרפין לכשיעור ונפסלה גווייתו מלאכול בתרומה. ואם שהה יותר משיעור זה, אין מצטרפין. והוא הדין לשיעור רביעית יין של כניסת מקדש, שאם שהה בשתייתו כדי אכילת פרס או פחות, חייב. יותר על כן, פטור:

אם הפסיק בה. שלא שתה כל הרביעית בבת אחת ונכנס למקדש, פטור, דכתיב (ויקרא י׳:ט׳) יין ושכר אל תשת, יין דרך שכרותו. ואם אינו שותהו בבת אחת, אין זה דרך שכרותו. וכן אם נתן בו מים. והלכה כר׳ אליעזר. והני מילי בשותה רביעית ממש, אבל שתה יותר מרביעית, מודה רבי אליעזר דחייב אפילו לא שתה כולו בבת אחת:

ד **ארבע חטאות.** חד משום חלב, וחד משום אוכל קודש בטומאה, וחד משום נותר, וחד משום יום הכפורים. והא דקיימא לן בכל התורה כולה דאין איסור חל על איסור, הני מילי באיסור גרידא, כגון האוכל נבילת בהמה טמאה אינו חייב משום נבילה לפי שהוא איסור גרידא שאינו לא כולל ולא מוסיף. אבל הכא, אדם שהיה מתחילה טהור, היה אסור בחלב ומותר בשאר בשר של קדשים. נעשה טמא, מגו דנאסר בשאר חתיכות של בשר קדשים משום טומאה, אתסר נמי בחלב אע״פ שהיתה אסורה מתחילה, והיינו איסור כולל, שהאיסור האחרון כולל ואוסר דברים אחרים על האדם שהיו מותרים לו מתחילה. ומיהו לא אתוסף אסורא אחפצא, אלא אגברא אתוסף איסורא לגבי אחריני וגריר וכייל נמי להאי באסוריה. נעשה זה החלב נותר, היינו איסור מוסיף, דמעיקרא להדיוט אסור ולגבוה שרי, כיון שנעשה נותר נוסף איסור על החתיכה עצמה ליאסר אפילו לגבוה. ומתוך שחל עליה שם

איסור נותר לאסרה לגבוה, חל עליה נמי שם נותר לגבי הדיוט להתחייב עליה משום נותר, אע״ג דבלאו הכי היתה אסורה להדיוט. חל עליה יום הכפורים, מגו דאתוסף איסורא לגבי גברא לאסרו בחולין שהיו מותרים לו קודם יום הכפורים, גורר וכולל נמי להאי חלב של מוקדשים בהדיה להתחייב עליו משום יום הכיפורים:

ואשם אחד. אשם מעילות על שנהנה מן הקדש בשוגג. ואף זה איסור מוסיף, דאתוסף איסורא על חפצא, דקודם דהקדישה היה חלב זה אסור באכילה ומותר בהנאה, אקדשה, נאסרה אפילו בהנאה, ומתוך שחל שם הקדש על החלב לאסרו בהנאה, חל עליו נמי להתחייב באכילתו משום נהנה מן ההקדש:

אם היה בששבת והוציאו בפיו. כשהיה אוכלו:

חייב. גם על ההוצאה. ובגמרא מפרש דהכי קאמר, אם היה יום הכפורים שחל להיות בשבת והוציאו, חייב שתים על ההוצאה, משום שבת ומשום יוה״כ, ששניהם באים כאחד, שבשעה שקדש היום לשבת קדש נמי ליוה״כ. וכשם שעירוב והוצאה לשבת כך עירוב והוצאה ליוה״כ. ואיסור חל על איסור באיסור בת אחת:

אינו מן השם. כלומר תנא לא קחשיב אלא חטאות הבאות מפני אכילה, והאי מפני הוצאה הוא:

ה **בתו ואחותו.** כגון שבא על אמו והוליד ממנה בת והרי היא בתו ואחותו מאמו, ואשת אחיו שנישאת לו קודם לכן ומת, ולאחר מיתתו נשאה אחי אביו ובא זה אביה עליה בנדתה, והשתא איסור בתו ואחותו באין כאחת. ואע״פ שהיא ממזרת ואסורה לבוא בקהל, כשנישאת לאחי אביה קידושין תופסין בה, לפי שקידושין תופסין בחייבי לאוין. אי נמי, אם היו אחי אביה ממזרים מותרים לישא אותה לכתחילה, ונאסרה על אביה משום אשת אחיו לפי שהוא איסור מוסיף, שמתחילה היתה מותרת לאחי אביה כולן, וכשנישאת, לאחד מהן נאסרה על כל האחין, ומתוך שחל עליה שם אשת אח לגבי שאר האחים שהיתה מותרת להן, חל עליה נמי שם אשת אח לגבי אביה להתחייב עליה נמי משום אשת אחיו. מת אחיו ונישאת לאחי אבי אביה, מגו דאתוסף בה איסורא לגבי שאר אחי אביו, אתוסף בה איסורא נמי לגבי דידיה. הויה לה אשת איש, מגו דאתוסף איסורא לגבי עלמא, אתוסף איסורא לגבי דידיה. פירסה נדה, מגו דאתוסף איסורא, לגבי בעלה. אתוסף איסורא נמי לגבי דידיה:

חייב עליה משום בת בתו וכלתו. כגון שנשאה בנו:

ואחות אשתו. שהיה נשוי את בת חתנו שהיא אחות בת בתו מן האב:

ואשת אחיו. שמת בנו ונשאה אחיו של זה:

ואשת אחי אביו. שמת אחיו ונשאה אחי אביו:

אם עבר הזקן אביו של זה, ונשאה, ואח״כ בא עליה זה, חייב אף על אשת האב. ואע״ג דאשת אחיו היא, דהא מחייבינן ליה לבריה משום אשת אחי אביו, אלמא אסורה ליה לאביו משום אשת אח ואין (לה)[לו] אישות בה, הכא במאי עסקינן כגון שנפלה לפניו ליבום מאחיו, שמת בלא בנים ויבמה הוא ונשאה, והאי עבר הזקן דתנן, היינו משום שהיא לו באיסור שניה בלבד, משום בת בת בנו ומשום כלת בנו דשתיהן שניות מדברי סופרים. ואם תאמר, כלתו היא, דהא מחייבינן ליה לבריה משום אשת אח. לאו פרכא היא, דאיכא לאוקמי דאשת אחיו של בנו מאמו היא, ולא כלתו של אב היא, אלא אשת חורגו ומותרת לו. ואם תאמר, ומאי איסור מוסיף איכא בבת בתו כשעבר אביו ונשאה דקא מחייבת ליה נמי משום אשת אב. הא מלתא בעו לה בגמרא, ותירצו, כגון דאיכא ברא לסבא ואחיו של זה הוא, דמגו דאתוסף בה איסורא גבי ההוא ברא משום אשת אב, אתוסף נמי גבי דידיה:

וכן הבא על בת אשתו. חייב עליה משום כל אלו שחייב בבתו:

ועל בת בת אשתו. חייב משום כל אלו שחייב על בת בתו. ובת אשתו שהיא אחותו משכחת לה, כגון שאביו אנס או פתה אשה והוליד ממנה בת, ואח״כ נשא הוא אנוסת אביו או מפותת אביו שהיא מותרת לו, הרי אותה הבת אחותו ובת אשתו. ובת בת אשתו ואחות אשתו משכחת לה, כגון שבא אבי אשתו על בת אשתו והוליד ממנה בת, אותה הבת היא בת בת אשתו ואחות אשתו:

ו **משום חמותו וכלתו ואחות אשתו.** האב שבא על בתו והוליד ממנה בת, נשא ראובן זאת הבת, הרי אמה אסורה עליו משום חמותו ואחות אשתו. נישאת לבנו של ראובן נוסף עליה איסור משום כלתו. מת בנו של ראובן או גירשה ונישאת לאחיו, נוסף עליה איסור אשת אחיו. מת אחיו או גירשה ונישאת לאחי אביו, נוסף עליה איסור אשת אחי אביו. נישאת לעלמא והיא אשת איש ופירסה נדה. ובא עליה ראובן בעודה אשת איש ונדה, הרי חייב עליה משום כל השמות הללו:

וכן הבא על אם חמותו. לבן בא על דינה בת לאה בתו והוליד ממנה בת ושמה סרח, הנושא סרח, נאסרה עליו לאה משום אם חמותו ומשום אחות אשתו, שהרי סרח אשתו ולאה שתיהן בנות לבן. נישאת לאה לבן בעלה של סרח ונעשית כלתו, ואח״כ לאחיו, ואח״כ, לאחי אביו, ובא עליה בעלה של

סרח בעודה אשת איש ונדה, חייב עליה משום כל השמות הללו:

ואם חמיו. ראובן בא על זקנתו אשת לבן, אם לאה אמו, והוליד ממנה בת ושמה דינה, הנושא את דינה נאסרה עליו לאה אמו של ראובן משום אם חמיו ומשום אחות אשתו, שהרי דינה אשתו ולאה אם חמיו שתיהן בנות אשת לבן. נעשית כלתו ואח״כ אשת אחיו ואח״כ אשת אחי אביו ואשת איש ונדה, חייב עליה משום כל השמות הללו:

הבא על חמותו חייב עליה כו׳ לאשת לבן שתי בנות לאה ורחל, ובן אחד ושמו אשר, ושם בת אשר סרח, ובא אחד מן השוק ונשא את רחל ויוכבד בת לאה וסרח בת אשר, ואח״כ בא הנושא שלש נשים הללו על אשת לבן, חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. משום חמותו, שהרי היא אם רחל אשתו. ומשום אם חמותו, שהרי היא אם לאה חמותו. ומשום אם חמיו, לפי שהיא אמו של אשר חמיו:

שלשתן שם אחד הם. בחד קרא כתיבי ובחד לאו. הלכך אין חילוק חטאות ביניהן. וכן הלכה:

ז **באטליס.** שוק שמוכרים שם בשר:

של אמאום. שם העיר:

הבא על אחותו וכו׳ הכי קאמר, הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו. ומשכחת לה, כגון שבא ראובן על אמו והוליד ממנה שתי בנות וחזר ובא על אחת מבנותיו אלו והוליד ממנה בן, ובא הבן על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו:

שהדברים קל וחומר. ומה הבא על חמש נשיו נדות שהם שם אחד, לנדה לא תקרב, חייב על כל אחת ואחת. הבא על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שהן שלשה שמות כלומר שלשה לאוין מחולקין, אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת. והאי קל וחומר פריכא הוא, דמה לחמש נשים נדות שהן גופים מוחלקים. אלא טעמא, משום דאמר קרא (ויקרא כ׳:י״ד) ערות אחותו גלה וגו׳, וקרא יתירא הוא, דברישיה דקרא כתיב ואיש אשר יקח את אחותו וראה את ערותה וגו׳, למה לי למהדר תו ערות אחותו גלה, אלא ללמד על אחותו שהיא אחות אביו ואחות אמו שחייב על כל אחת ואחת:

ח **אבר המדולדל בבהמה.** תלוש רובו ומעורה במקצתו:

מהו. שיטמא משום אבר מן החי כאילו נתלש לגמרי. וקיימא לן בהעור והרוטב, דאבר מן החי מטמא כנבילה. ואבר הנתלש מן האדם לגמרי מטמא כמת:

באבר המדולדל באדם. שמעורה קצת, טהור:

מוכי שחין. שאבריהן נופלין:

וחותכה. לא משום טהרה, שקודם לכן נמי טהור. אלא שלא יהא מאוס ברגל באבר המדולדל:

שמניח בו כשערה. ואינו חותכו לגמרי, שלא יטמא את החותכו שנוגע בו בשעת פרישה:

ותוחבו. לאבר:

בסירה. בקוץ המחובר לקרקע:

והוא. החולה:

נמשך. ונתלש האבר מאליו. והחולה אינו טמא לפי שמושך עצמו בכח בבת אחת והאבר נתלש ממנו בכח וליכא נגיעה בשעת פרישה:

שהדברים קל וחומר. ומה אדם שמקבל טומאה מחיים, האבר המדולדל ממנו טהור, בהמה שאינה מקבלת טומאה מחיים אינו דין שיהא האבר המדולדל ממנה טהור:

ט **באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין.** בחמשה תבשילין חלוקין זה מזה. חייב משום מעילה אם אכלן קודם זריקת דמן:

שהדברים קל וחומר. מה מזבח אחד שאין גופים מוחלקים, חייב על כל אחד ואחד משום תמחויין מוחלקים, חמשה זבחים דגופים מוחלקים לא כל שכן:

לא כך שאלן ר׳ עקיבא. דאם בשוחט שאלן מה ראיה הביאו לו מאוכל, הא איכא למפרך מה לאוכל שכן נהנה. אלא על כרחך לא שאל ר׳ עקיבא אלא באוכל נותר מחמשה זבחים והביאו לו ראיה נמי מאוכל:

אם הלכה. שכך קבלת מרבך חייב על כל אחד מהזבחים. נקבלנה ממך:

ואם לדין. שאתה לומד אותה מקל וחומר ממעילה. יש תשובה:

את המאכיל כאוכל. שאם נתן אוכל הקדש לחברו, חייב כאילו אכל הוא עצמו, דקיימא לן המוציא הקדש לחולין מעל, ולא מי שניתן לו:

והמהנה כנהנה. במידי דלאו בר אכילה:

צירף את המעילה לזמן מרובה. כלומר ועוד חומרא אחרת יש במעילה, שאם נהנה היום בחצי פרוטה ומכאן עד שנה בחצי פרוטה, מצטרפת לפרוטה, כדמרבינן מתמעול מעל, ריבה:

תאמר באכילת נותר. שאנו דנים עליו שאין בו אחת מכל החומרות הללו. ולא אתבריר מלתא אי קבלה מניה רבי יהושע להאיך תשובה או לא קבלה מניה. ופסק ההלכה, שהאוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, ותמחויין אינן מחלקין בין להקל בין להחמיר:

י **מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת.** תולדות הרבה של אב אחד:

ובשבתות הרבה. אותן שעשה בשבת זו עשה בשבתות אחרות וכולן בהעלם אחד. ובגמרא פריך מאי קמבעיא ליה דנקט שבתות הרבה ותולדות הרבה, ואמאי נקט תולדות ולא אבות. ומשני, דר׳ עקיבא תרתי בעא מיניה, חדא העושה מלאכה אחת בשבתות הרבה ויודע שהוא שבת אלא שסבור שמלאכה זו מותרת היא, דהיינו זדון שבת ושגגת מלאכות, והכי קא מבעיא ליה, האי דעבד מלאכה אחת בשתי שבתות מי אמרינן כיון דבשני ימים הם, אע״ג דהעלם אחד הוא, לגבי מלאכה הויין הנך שבתות כגופין מחולקים של מלאכה שאין דומים זה לזה, כגון זרע וקצר בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת, או לאו כגופים מוחלקים דמיין, והוי כאילו עשה בהעלם אחד מלאכה אחת עשר פעמים דאינו חייב אלא אחת, דליכא למימר הכא ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק; דדוקא לענין שגגת שבת הויין ידיעה לידע ששבת היה, אבל לענין שגגת מלאכות ליכא ידיעה עד שילמוד. ועוד קמבעיא ליה, אם עשה תולדות הרבה מאב אחד חייב אחת, או על כל אחת ואחת, ולהכי נקט תולדות:

אמר לי חייב על כל אחת ואחת. פשט ליה אתרוייהו לחומרא, דעושה מלאכה אחת בשבתות הרבה בזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל שבת ושבת, דהנך שבתות כגופים מחולקים דמיין, ותולדות של מלאכות כמלאכות דמיין וחייב על כל תולדה ותולדה, ואע״פ שהן מאב אחד כאילו עשה אבות הרבה:

ומה נדה. בגמרא אמרינן תני נדות, הבא על חמש נשים נדות חייב על כל אחת ואחת, דגופין מוחלקין נינהו:

תוצאות הרבה. ענייניו הרבה, כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן. אבל נדה אין בה חיובא אלא ביאה:

והנדה מוזהרת עליו. דכתיב (ויקרא כ׳:י״ח) ונכרתו שניהם מקרב עמם:

הבא על הקטנות. הבא על חמש קטנות נדות חייב על כל אחת ואחת, ואע״פ שהקטנה אינה מוזהרת:

הבא על הבהמה יוכיח. שחייב על כל ביאה וביאה:

בהמה כשבת. כלומר כי היכי דמבעיא לי בשבת הכי נמי מבעיא לי בבהמה. ולא קבלה מיניה ר׳ עקיבא מר׳ אליעזר לא לענין דאמר עושה מלאכה אחת בשבתות הרבה כגופין חלוקין דמיין, ולא לענין תולדות מלאכות כמלאכות דמיין. ואין הלכה כר׳ אליעזר:

פרק ד

א **ספק אכל חלב ספק לא אכל.** והיכי דמי, כגון חלב ושומן לפניו ואכל את אחד מהן, כדתני בסיפא. ופרושי קמפרש, ספק אכל חלב ספק לא אכל כיצד, כגון שהיה חלב ושומן לפניו ויש כאן איסור קבוע אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן ואכלה, פטור, דלא איקבע איסורא:

ואפילו אכל. ודאי חלב, ספק יש בו כזית. וכגון שבשעה שאכלו סבור שומן הוא ואח״כ נודע לו שהוא חלב, וספק יש בו כזית ספק אין בו:

אכל את אחד מהן. וכסבור שומן הוא, ואחר כך נודע שהאחד היה חלב, וזה אינו יודע איזו אכל, מביא אשם תלוי. אבל אם בשעת אכילה היתה לו ספק והזיד ואכלה מספק, הוי מזיד ופטור:

שגג באחת מהן. כסבור זו אשתו, ואחר כך נתספק איזו מהן היתה, מביא אשם תלוי:

ב **כך על לא הודע שלהן.** כגון אכל שתי חתיכות כסבור ששתיהן שומן הן ואחר כך נודע שכל אחת מהן ספק, אינו מביא אלא אשם תלוי אחד, הואיל ולא נודע לו בין אכילה לאכילה שספק חלב אכל:

ואם היתה ידיעה בינתים. ידיעת ספק:

כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת. אם היתה ידיעת ודאי בינתיים, כך בידיעת ספק מביא שני אשמות תלויין:

חלב ונותר לפניו. וסבר דשניהן שומן של היתר:

אשתו נדה ואחותו עמו בבית. בא על אחת מהן כסבור לבוא על אשתו טהורה, ונמצא שאשתו היתה נדה, ועוד ספק על איזו מהן בא:

ועשה מלאכה בין השמשות. כסבור חול הוא:

ר׳ אליעזר מחייב חטאת. ממה נפשך, אם חלב אכל חייב, אם נותר אכל חייב, וכן כולם:

ורבי יהושע פוטר. דגבי חטאת כתיב (ויקרא ד׳:כ״ג,) אשר חטא בה, עד שיוודע לו במה חטא. ור׳ אליעזר, האי אשר חטא בה מיבעי ליה פרט למתעסק במלאכת שבת, כגון נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, שהוא פטור, כיון דלא נתכוין לחתיכה דאיסורא. ודוקא מתעסק במלאכת שבת הוא דפטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה. אבל מתעסק בחלבים ובעריות, כגון שאכל חלב או בא על הערוה שלא במתכוין, חייב לכולי עלמא, שהרי נהנה:

לא נחלקו. ר׳ אליעזר דאמר לא בעינן שידע במה חטא לא נחלק על רבי יהושע, ומודה לו בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויום הכפורים שהוא פטור:

שאני אומר. חצי שיעור המלאכה נעשית בשבת וחצי שיעור ביום הכפורים, ואין כאן חיוב חטאת:

מעין איזו מלאכה עשה. אם חרש או זרע:

פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי. דגבי אשם תלוי כתיב (ויקרא ה׳) כי תחטא ולא ידע, פרט לזה שידע שחטא אלא שאין החטא מסויים. וחטאת נמי לא מיחייב, שאע״פ שידע שחטא ממה נפשך, מכל מקום לא הוברר לו במה חטא. ופסק ההלכה, שהוא חייב באשם תלוי בין בחלב ונותר לפניו שאפשר שיוברר הדבר, בין בעושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ויוה״כ שאי אפשר שיוברר הדבר, וכן באשתו נדה ואחותו עמו בבית ושגג באחת מהן, בכל אלו מביא אשם תלוי:

ג משום שם אחד. כגון שתי נשים נדות עמו בבית ושגג באחת מהן:

שהוא חייב. שהרי ידע במה חטא:

על דבר שהוא משום שני שמות. כגון ספק קצר ספק טחן:

אפילו נתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים. בגמרא מפרש מלתיה דר׳ יהודה במתכוין ללקט תאנים תחילה ואח״כ ענבים, והלכה ידו על האחרונים וליקט ענבים תחילה ואח״כ תאנים. וכן אם היה מתכוין ללקוט שחורות ואח״כ לבנות ונהפך הדבר וליקט לבנות תחילה ואח״כ שחורות:

ר׳ אליעזר מחייב חטאת. דהואיל ולשניהם נתכוין לא אכפת לן במוקדם ומאוחר:

ור׳ יהושע פוטר. הואיל ובשעת לקיטת כל אחד ואחד לא לזה נתכוין, הוי ליה כמתעסק ופטור:

הכי גרסינן, אמר ר׳ שמעון תמיהני אם פטר בזה ר׳ יהושע. אם כן למה נאמר אשר חטא בה. סתם מתניתין קא מתמה על תמיהתו של ר׳ שמעון, אם כן דלא פטר בזה ר׳ יהושע, למה נאמר אשר חטא בה. ומשני, פרט למתעסק, לאפוקי מי שלא היה מתכוין ללקוט כלל, או שהיה מתכוין ללקוט תאנים לבד וליקט ענבים לבד, שלא נעשית מחשבתו כל עיקר. והלכה כרבי יהושע וכמו שפירשה למלתיה רבי יהודה:

פרק ה

א דם שחיטה. בין בבהמה בין בחיה בין בעופות, בין דם נחירה בין דם עיקור שנעקרו הסימנים, וכן דם הקזה שהנפש יוצאה בו, ואיזהו דם שהנפש יוצאה בו, כל זמן שהוא מקלח דהיינו האמצעי, יצא ראשון שבתחילת ההקזה, ואחרון לאחר שכלה הדם ונתמעט, שהוא שותת בסמוך ואינו מקלח מרחוק שאין זה דם הנפש:

חייבים עליו. אם אכל ממנו כזית חייב כרת:

דם הלב. דם הנבלע בבשר הלב, והוי כשאר דם האברים שהוא בלאו, ואין חייבין עליו כרת. אבל דם הנמצא בחלל הלב, מבית השחיטה הוא בא, שהבהמה שואפת בעת שחיטה ומכנסת דם מבית השחיטה בחלל הלב, וחייבים עליו כרת אם יש בו כזית:

דם ביצים. אית דמפרשי דם שבביצי הזכר בשור איל ותיש. ולי נראה, דם הנמצא בביצת תרנגולת:

ודם התמצית. שמתמצה ונסחט ושותת כשיוצא. לשון ונמצה דמו (ויקרא א׳):

אין חייבים עליו כרת. שאין כרת אלא בדם הנפש. דכתיב (שם י״ז) כי נפש כל בשר דמו הוא כל אוכליו יכרת. ופסק ההלכה, דדם הטחול והלב והכליות ודם התמצית הרי אלו באזהרה וכל דם לא תאכלו, ולוקין עליהם ואין בהם משום כרת. ודם הנמצא בביצים, אסור מדברי סופרים. ודם שרצים, אם אכלו ממנו כזית לוקה משום אוכל שרץ, ולא משום אוכל דם. ודם דגים וחגבים טהורים, מותר לכתחילה, אבל צריך שיהיה בדם דגים, קשקשים, שיוכיח עליו שהוא דם דגים, מפני מראית העין. ודם האדם, אסור מדברי סופרים כשפירש מן האדם, ואין לוקין עליו:

ב **ספק מעילות.** ספק נהנה מן ההקדש ספק לא נהנה:

וחכמים פוטרים. דבחטאת כתיב מצות, ובאשם תלוי כתיב מצות, כל שחייבין על שגגתו חטאת, חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי. ונהנה מן ההקדש שאין חייבים על שגגתו חטאת אלא אשם ודאי, אין חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי:

שאינו מביא את מעילתו. אין צריך להביא הממון:

שתי אשמות. שאם הודע לו שחטא אחר שהביא אשם תלוי, צריך להביא אשם ודאי:

יביא מעילה וחומשה. קרן הממון שנסתפק לו אם נהנה ממנו וחומשו:

בשתי סלעים. איל הנקח בשתי סלעים, דכתיב (שם ח) בערכך כסף שקלים:

ואם ספק. הכי קאמר, ואם בספיקו עומד לעולם יהיה באשם תלוי:

שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע. הלכך יכול להביא ולהתנות. והלכה כחכמים:

ג **חטאת העוף ספק.** האשה שילדה ספק מין פטור ספק מין חיוב, מביאה כבש לעולה ומתנה, אם מין חיוב יהא לחובה, ואם מין פטור יהא לנדבה. אבל חטאת מביאה בספק ואינה נאכלת, שמא חולין היא ומליקת חולין נבילה:

תעשנה ודאי. ותאכל לכהנים כשאר חטאות:

שממין שהיא מביאה. שהרי פרידה אחת מן התורים או מן בני היונה היא מביאה לחטאת, בין ודאי יולדת בין על ספק יולדת:

ד **ור׳ עקיבא מחייב.** ר׳ עקיבא לטעמיה, דמחייב אשם תלוי על ספק מעילות:

שניהם מביאין אשם אחד. בשותפות, ויאמר זה לזה אם אתה אכלת החתיכה של קודש יהא חלקי מחול לך ויהא אשם כולו עליך:

אין שנים מביאים אשם אחד. דלית ליה תנאי בקרבנות, אלא אם כדברי חכמים שניהם פטורים, אי כר׳ עקיבא כל אחד מביא אשם תלוי. והלכה כחכמים שאין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות:

ה **חטאת אחת.** ומתנה זה עם זה כדפרישנא לעיל:

אין שנים מביאין חטאת אחת. אבל אשם תלוי מייתי כל חד וחד, משום חתיכת החלב. והיינו תנא קמא. והא קמשמע לן, דתנא קמא ר׳ יוסי הוא והלכה כמותו:

ו **חתיכה של חלב וחתיכה של קודש כו׳ מביא אשם תלוי.** אפילו לרבנן דאמרי אין מביאים אשם תלוי על ספק מעילות, הכא מודו דחייב, משום חתיכה של חלב:

מביא חטאת ואשם ודאי. על החתיכה של חלב מביא חטאת, ועל בשר של קודש אשם ודאי:

חטאת ואשם. בשותפות. ומתנה, אם אני אכלתי חלב ואתה קודש יהא חלקי באשם מחול לך וחלקך בחטאת מחול לי. ואם אני אכלתי קודש ואתה חלב יהא חלקי בחטאת מחול לך וחלקך באשם מחול לי:

אין שנים מביאים חטאת ואשם. בשותפות, אלא זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי. והיינו תנא קמא. והא קמשמע לן דתנא קמא הוא ר׳ יוסי והלכה כמותו:

ז **חתיכה של חלב וחתיכה של חלב קודש כו׳ מביא חטאת.** דממה נפשך חלב אכל:

ר׳ עקיבא אומר. אף אשם תלוי כחטאת (ולשון רש״י עם החטאת), משום ספק מעילות. ואין הלכה כרבי עקיבא:

מביא שתי חטאות. והוא שאכלן בשתי העלמות. שאם לא היתה שם ידיעה בינתים, אינו חייב אלא אחת:

זה מביא אשם תלוי וכו׳ מוסף על החטאת שהוא צריך להביא משום אוכל חלב מביא אשם תלוי משום ספק מעילות:

ושניהם מביאין אשם אחד. בשותפות ומתנין:

רבי יוסי אומר כו׳ ות״ק ר׳ יוסי הוא והלכה כמותו:

ח **חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר כו׳** מביא חטאת משום חלב ואשם תלוי מחמת ספק של נותר, שהנותר בכרת כחלב. ואיסור נותר חל על איסור חלב לפי שהוא איסור מוסיף:

מביא שלש חטאות. שתים משום חלב ואחת משום נותר. והוא שהיתה לו ידיעה בינתים. דאי לאו הכי אינו מביא אלא שתי חטאות, אחת משום חלב ואחת משום נותר. והאי דלא תני הכא שלש חטאות ואשם ודאי כדתני לעיל, משום דרוב נותר אין בו שוה פרוטה, דלא חזי למידי, ואשם מעילות אינו

בא על פחות משום פרוטה:

כל חטאת שהיא באה על חטא. לאפוקי חטאת יולדת שאינה באה על חטא. דסבר רבי יוסי ששתים מביאות אותה בשותפות ובתנאי, כדאמרינן בפרק קמא. ופסק הלכה, שאין חטאת באה בשותפות ואפילו חטאת של מחוסרי כפרה:

פרק ו

א **המביא אשם תלוי.** יצא ויראה בעדר. עם שאר צאנו כחולין גמורים. דסבר ר׳ מאיר, כיון דלא צריך ליה לא מקדיש ליה:

ירעה עד שיסתאב. דמתוך שלבו נוקפו בשעת ההפרשה ומתירא מספק החטא, גמר ומקדיש ליה ואע״פ שלא יצטרך, הלכך ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה להביא מהן עולת נדבה. והלכה כחכמים:

הדם ישפך. לאמה שבמקדש [צ״ל שבעזרה]:

לבית השריפה. ואע״ג דחולין שנשחטו בעזרה טעונים קבורה, האי הוי כזבח פסול שטעון שריפה:

נזרק הדם. קודם שנודע לו:

יאכל. הבשר. דרחמנא אמר (ויקרא ה׳) והוא לא ידע ונסלח לו, בשעת סליחה לא תהא ידיעה. והכא נמי בשעת זריקת הדם דהיינו שעת סליחה לא היתה ידיעה, והרי גמר כל כפרת ספיקו, והוה ליה אשם תלוי כשר:

אפילו הדם בכוס יזרק. דסבר רבי יוסי כלי שרת מקדשין את הפסול ליקרב, וכל העומד ליזרק כזרוק דמי, והוי כאילו נזרק הדם כבר קודם שהיתה לו ידיעה. ואין הלכה כר׳ יוסי:

ב **אשם ודאי אינו כן.** בההיא לא פליגי רבנן דאם נודע לו עד שלא שחטו שלא חטא, יצא וירעה בעדר, דטעמא דרבנן באשם תלוי כיון דלבו נוקפו גמר ומקדיש מספק, אבל אשם ודאי, כגון אמרו לו אכלת קודש ונודע שלא חטא שהוזמו העדים, אי נמי כסבור קודש אכל ונמצא חולין, אגלאי מלתא דהקדש טעות היה:

הרי זה יקבר. כיון דלא קדיש הוי כחולין שנשחטו בעזרה דטעונין קבורה:

נזרק הדם הבשר יצא לבית השריפה. בגמרא מפרש דמי ששנה לעיל הרי זה יקבר לא שנה הכא הבשר יצא לבית השריפה, דכיון דסבר אשם ודאי חולין הוא ולא קדיש לעולם, אינו נשרף אלא נקבר:

שור הנסקל אינו כן, כאשם תלוי. דהכא לא פליגי רבנן שאם נודע שלא הרג יצא וירעה בעדר:

עגלה ערופה אינה כן. כאשם תלוי, שאם עד שלא נערפה נמצא ההורג, תצא ותרעה בעדר. ורמב״ם פירש, שור הנסקל אינו כן כאשם ודאי, דאשם ודאי משנשחט הרי זה יקבר, ושור הנסקל כשנודע לאחר שנסקל מותר בהנאה. ועגלה ערופה אינה כן כשור הנסקל, דשור הנסקל אם נודע משנסקל מותר בהנאה, ועגלה ערופה אם נודע ההורג משנערפה העגלה תקבר במקומה:

כיפרה ספיקה. בשעת עריפה. שהרי עדיין ספק היה והלכה לה. הלכך אסורה בהנאה, ותקבר כדין כל העגלות הערופות:

ג **מתנדב אדם אשם תלוי.** דכל עצמו של אשם תלוי נדבה הוא. דאי סלקא דעתך חובה הוא, כי מתידע ליה שחטא אמאי מייתי חטאת, אלא שמע מינה נדבה הוא:

חוץ מאחר יוה״כ. דשאר ימות השנה הוא דאיכא למיחש בספק שום חטא שמא עשה או לאו, אבל השתא ליכא למיחש, דהא כיפר יוה״כ:

וחכמים אומרים אין מביאין אשם תלוי. דהיינו טעמא דמייתי אשם תלוי מקמי דמתידע ליה, להגן עליו מן היסורים עד שיוודע לו, שהתורה חסה על גופו של ישראל, ואין אשם תלוי בא בנדבה. והלכה כחכמים:

ד **חייבין להביא לאחר יוה״כ.** דאמר קרא (ויקרא ט״ז:ל׳) מכל חטאתיכם לפני ה׳ תטהרו, חטא שאין מכיר בו אלא המקום דהיינו שלא נודע לו שחטא, יוה״כ מכפר. אבל חטא דאיכא דידע ביה חוץ מן המקום, אין יוה״כ מכפר:

ה **חטאת העוף ספק.** כגון שילדה ואין יודעים אם מין חיוב אם מין פטור:

מפני שמכשירתה לאכול בזבחים. דמחוסרת כפרה היא מספק, ואינה יכולה לאכול בקדשים עד שתביא כפרתה:

משנמלקה נודע לה. שלא ילדה:

הרי זו תקבר. בדין הוא דמותרת בהנאה, דחולין גמורים היא, דמשום שנשחטה בעזרה ליכא למיסר, דלא אסרה תורה אלא שחיטה, אבל מליקה לא.

אבל רבנן גזרו דאסורה בהנאה שמא יאמרו נהנין מחטאת העוף ספק. וחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, דשמא חולין היא ונבילה היא, דמליקה נבילה בחולין. ואסורה נמי בהנאה, דשמא קודש היא וקודש שאינו נאכל אסור בהנאה:

ו **המפריש שתי סלעים.** שכך הוא דין אשם, דכתיב באשם מעילות (שם ה׳) בערכך כסף שקלים בשקל הקודש לאשם, ותרגום שקלים סלעים. ואשם גזילות ואשם תלוי למדים מאשם מעילות בגזירה שוה, נאמר כאן בערכך, ונאמר להלן בערכך. ואשם שפחה חרופה נמי, הואיל והוא איל, הוי אף הוא בכסף סלעים כשלשה אשמות הללו שהן איל. אבל אשם מצורע ואשם נזיר דבתרווייהו כתיב כבש לאשם, אינן באים בכסף שקלים:

אם היה אחד מהם יפה שתי סלעים. אע״פ שבשעת הפרשה לא היה יפה אלא סלע, אם בשעת כפרה יפה שתים, כשר, דבמה שהוא שוה בשעת כפרה אזלינן, הלכך אותו שהוא יפה עכשיו בשעת כפרה שתי סלעים יקרב לאשמו, ואע״פ שלא קנהו מתחילה אלא בסלע, והשני ירעה, לפי שנקח במעות אשם ולשם אשם, ויפלו דמיו לנדבה, דהכי קיימא לן מותר אשם לנדבה:

לקח בהם שני אלים לחולין. לאכילה, מעל במעות ויצאו לחולין:

יפה עשרה זוזים. כדי שתי סלעים שמעל בהן וחומשן, שהסלע ארבעה זוזים:

היפה שתי סלעים יקרב לאשמו. לשם אותו אשם שהפריש עליו המעות:

והשני למעילתו. מפרש בגמרא, לא שיקריב אותה לאשם, אלא שיתננו לגזבר בשביל שתי סלעים שהוציא לחולין, שנתחייב בהן ובחומשן, שהם בין הקרן והחומש עשרה זוזים. ויביא אשם בשתי סלעים מביתו לקרבן מעילה:

אחד לאשם ואחד לחולין. לקח בשתי סלעים שהפריש שהיו קודש, שני אילים אחד לאשם ואחד לאכילת חולין, ומעל בסלע:

אם היה של אשם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו. הראשון, שהרי לשמו נלקח ממעות שנפרשו לו:

והשני. שהוא חולין, יקרב למעילתו לאשם מעילות על שהוציא סלע אחד של קודש לחולין. וכגון דאיהו נמי יפה שתי סלעים, דאין אשם מעילות פחות משתי סלעים כסף:

ויביא עמה סלע וחומשה. קרן שמעל בו וחומשה, שהרי סלע הקודש הוציא לחולין:

ז **לא יביאנה בנו אחריו.** אם שגג הבן בשגגת חטאת, לא יביא חטאת שהפריש אביו כדי שיכופר בה על שגגתו:

ח **מביאים מהקדש כשבה שעירה.** אם הפריש מעות ליקח כשבה לחטאתו, יכול ליקח בהן שעירה אם ירצה:

הפריש לכשבה או לשעירה. הפריש מעות לקנות בהן כשבה או שעירה:

העני, יביא בהן **עוף**, והשאר חולין דכתיב בקרבן עולה ויורד גבי כשבה ושעירה, מחטאתו אשר חטא, דמשמע ממקצת הדבר שהפריש לחטאתו, שאם העני יביא עוף ממקצת דמים הללו. וגבי עוף נמי כתיב מחטאתו, דמשמע דאם העני יותר מביא ממקצת דמי העוף עשירית האיפה, וגבי עשירית האיפה כתיב על חטאתו, דמשמע אם העשיר יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף, או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה:

ונסתאבה. הוממה:

אם רצה יביא בדמיהן עוף. כגון אם העני:

שאין לעוף פדיון. דבפסולי המוקדשים כתיב (ויקרא כ״ז:י״א) והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והיה אפשר שיאמר והעמיד אותה, מה תלמוד לומר הבהמה, לומר לך בהמה נפדית ואין עופות ולא עצים ולא לבונה ולא כלי שרת נפדים:

ט **כבשים קודמים לעזים.** בכל דוכתא הקדים הכתוב כבשים לעזים, דכתיב (שמות י״ב:ה׳) מן הכבשים ומן העזים תקחו, וכן (במדבר ט״ו:י״א) או לשה בכבשים או בעזים. יכול, האומר הרי עלי עולה ויש לו כבש ועז יביא כבש דוקא.

תלמוד לומר ואם כבש יביא קרבנו. ולעיל מיניה כתיב והביא את קרבנו שעירת עזים, כאן הקדים עז לכבש, ללמד ששניהם שקולים ואי זה מהן שירצה יביא:

תורים קודמין לבני יונה. דברוב מקומות כתיב ברישא תורים והדר בני יונה:

אם זכה הבן לפני הרב. שרוב חכמתו למד ממנו:

קודם את האב. בכל מקום, כגון להשיב אבידה ולפדות מבית השבי ולהחיות ולפרוק עמו. ואם אביו תלמיד חכם אע״פ שאינו שקול כנגד רבו, אביו קודם לרבו, ואפילו רבו מובהק: